

ОБЛАСТ „ЗДРАВЕ, ФИЗИЧЕСКО И ДВИГАТЕЛНО РАЗВИТИЕ“

1. Характеристика на областта.

1.1 Област „Здраве, физическо и двигателно развитие“ се основава на разбирането, че потребността от движение е основна за ранните периоди на детството, а нейното удовлетворяване е източник на положителни емоции. Нейната специфика е свързана с относително малкият двигателен опит на детето и с някои негови особености като ниска степен на физическа и нервно-психическа устойчивост и издръжливост. Значим акцент в нея се поставя върху усъвършенстването на естествено-приложните движения – ходене, бягане, катерене, хвърляне, скачане и т. н., по посока овладяване основите на техниката при изпълнението им, тяхното постепенно усложняване и превръщане в елементарни двигателни умения. Включват се и общоразвиващи упражнения и двигателни игри, които съдействат за обогатяване на двигателната култура на детето. Повишаването на двигателната му активност се осъществява чрез разнообразни емоционални стимули, оптимален двигателен режим и организирани педагогически ситуации. Приоритетно за областта е и физическото развитие на детето, усъвършенстването на функционалните възможности на неговия организъм, закаляването, овладяването на навици за лична хигиена и самообслужване.

1.2 Област „Здраве, физическо и двигателно развитие“ е свързана и с усъвършенстването на движенията и действията на ръцете и на зрително-двигателната координация. Акцентите тук се изразяват в начално ориентиране в основни свойства на изобразителни материали и техниките на тяхното приложение - първоначално за наподобяване, след това и за рисуване на линии (крива затворена – неизчистена и изчистена, прави – къси и дълги, хоризонтални и вертикални), за апликиране на предварително изрязани, готови форми и за оформяне на модели от пластичен материал, за разпознаване на обект в художествено изображение. Определящи за позитивната нагласа и мотивацията при този вид активности са игровия контекст, в който се осъществяват, визуализиране на непосредствения резултат от тях и позитивната оценка на възрастния. Въпреки специфичния творческият характер на тези дейности и възможното им съобразяване с индивидуалните изобразителни възможности на детето, основно чрез подражаването на демонстрираните натура, готови образци и действия, се стимулира интереса и активността към тях.

1.3 Област „Здраве, физическо и двигателно развитие“ включва и ориентирането при използване на достъпен конструктивен материал и техниките за съединяване на природни и подръчни материали, установяване на сходство с познати обекти от околната среда. Това предполага овладяване и усъвършенстване на начални умения за конструиране с разнообразни материали – строители (конструктори) с адекватни за възрастта параметри (големина, форма, цвят), с хартия и др. Провокирането на по-висока степен на активност и желание за участие в педагогическите ситуации у детето се постига при включването на продукта от конструирането в сюжетните игри, индивидуалното внимание и одобрение на възрастния, привлекателният и достъпен конструктивен материал.

Тази област е насочена и към ориентирането в основни самообслужващи и битови дейности, към познаването на предмети, средства, принадлежности и действия, свързани с тях, към увеличаване на възможностите на детето за правилната им употреба в ежедневната си практика.

2. Постижения на децата

Подобласти на развитие	Към 12 месеца (1)	Към 18 месеца (2)	Към 24 месеца (3)	Към 36 месеца (4)	Връзка с образователни направления и ядра в тях в предучилищно образование (ПО)
2.1 Груби двигателни умения					Физическа култура
	2.1.1 (1) Придвижва се умело и бързо чрез пълзене.	2.1.1 (2) Задържа се изправено, без да се подпира.	2.1.1 (3) Ходенето се стабилизира.	2.1.1 (4) Ходенето се автоматизира, включително свободно качване и слизане на стълби, тичане и т.н.	<i>Естествено приложна двигателна дейност</i>
	2.1.2 (1) Изправя се и прохода и впоследствие прави първи самостоятелни крачки.	2.1.2 (2) Ходи самостоятелно, макар все още нестабилно.	2.1.2 (3) Ходи по ограничена не повдигната повърхност.	2.1.2 (4) Ходи по ограничена повдигната повърхност, дъска, пейка, като пази равновесие с помощ от възрастен.	<i>Естествено приложна двигателна дейност</i>
	2.1.3 (1) Може да ходи, водено за ръце.	2.1.3 (2) Качва се и слиза по стълби с помощ.	2.1.3 (3) Качва се по стълби като се придържа, слиза с помощ.	2.1.3 (4) Качва се и слиза по стълби, катерушки и пързалки с минимална помощ.	<i>Естествено приложна двигателна дейност</i>

	2.1.4 (1) Използва играчки на колела, за да ходи с тяхна помощ.	2.1.4 (2) Хвърля или търкаля голяма топка с две ръце.	2.1.4 (3) Хвърля малка топка, като замахва с едната ръка над главата.	2.1.4 (4) Хвърля малка топка с мах отгоре, хваща я, когато му я подадат отблизо, с предварително протегнати ръце.	<i>Естествено приложна двигателна дейност</i>
	2.1.5 (1) Присяда, кляка с чужда помощ.	2.1.5 (2) Прекрачва невисоки препятствия.	2.1.5 (3) Опитва се да прескача препятствие, но с последователно движение на двата крака.	2.1.5 (4) Подскача на място едновременно с двата крака.	<i>Естествено приложна двигателна дейност</i>
	2.1.6 (1) Навежда се и се изправя с чужда помощ.	2.1.6 (2) Ходи в колона като се държи за движещия се отпред (дете, възрастен).	2.1.6 (3) Вози се на детски велосипед или друго возило, като го задвижва чрез бутане с крака.	2.1.6 (4) Кара детски велосипед с три колела или друго возило, като го задвижва с педалите. Подрежда се и ходи в колона, в редица и в кръг с помощ.	<i>Спортно-подготвителна двигателна дейност</i>
2.2 Фини двигателни умения					<i>Конструирани и технологии; Изобразително изкуство</i>
	2.2.1 (1) Фините движения на пръстите. непрекъснато се усъвършенстват.	2.2.1 (2) Къса тънки листови хартия.	2.2.1 (3) Извършва елементарни действия с конструктивен материал - подрежда едри кубчета и елементи с друга форма едно над друго и едно до друго.	2.2.1 (4) Конструира лесни за сглобяване елементи на конструктор, като следва демонстрацията и инструкцията на възрастен.	<i>Конструирани и Моделиране Обработване на материали, съединяване и свързване.</i>

	2.2.2 (1) Може да манипулира с дребни предмети. Усъвършенствано е пръстовото хващане в опозиция на палеца.	2.2.2 (2) Мачка хартия, прави топка от нея.	2.2.2. (3) Прегъва хартия еднократно по диагонал, по подражание.	2.2.2 (4) Огражда пространство с кубчета; забожда в пластичен материал; ниже едри маниста на конец. Оприличава продукта на обекти от близката среда Прегъва хартия еднократно по диагонал, по подражание	<i>Конструирание и Моделиране Обработване на материали, съединяване и свързване.</i>
	2.2.3 (1) Научава се да борави с шише и чашка	2.2.3 (2) Опитва се да драска с пишещи средства.	2.2.3 (3) Драска с молив, като се ограничава в рамките на листа. Драска кръгообразно.	2.2.3 (4) По подражание подрежда и съединява две отделни части на цяло изображение от хартия или дърво (пъзели). Опитва се да изобразява хоризонтални и вертикални прави.	<i>Обработване на материали, съединяване и свързване Изобразителни материали и техники</i>
		2.2.4 (2) Използва лъжичка по време на хранене, като успява да достигне устата си с нея.	2.2.4 (3) Храни се самостоятелно с лъжичка.	2.2.4 (4) Координира добре движенията на очите и ръцете – храни се самостоятелно, може да ползва вилица и нож	<i>Грижи и инициативност</i>
			2.2.5 (3) Мачка и сплесква пластичен материал (пластилин, тесто).	2.2.5 (4) Оформя овална форма от пластичен материал(пластилин, тесто) – съединява елементи от него,	<i>Изобразителни материали и техники</i>
2.3 Физическо развитие и активност					Физическа култура
	2.3.1 (1) Детето се движи почти непрекъснато,	2.3.1 (2) Проявява относителна точност и	2.3.1 (3) Движи се в ограничено	2.3.1 (4) Проявява издръжливост и	<i>Физическа</i>

	усъвършенства точността и съгласуваността на движенията.	съгласуваност на движенията.	пространство, като успешно заобикаля предметите в него. 2.3.2 (3) Играе навън с уреди за игра (пързалки, катерушки, люлки, колело и др.) с помощта на възрастен.	координацията при движение. 2.3.2 (4) Включва се в организирани физически дейности. 2.3.3 (4) Участва в активни спортни игри с деца и възрастни – „влак“, гоненица, криеница и др.	<i>дееспособност</i> <i>Спортно-подготвителна двигателна Игрова двигателна дейност</i>
2.4 Безопасни практики					Околен свят
	2.4.1 (1) Детето избягва някои опасности (напр. горещи печки, остри прибори и др.), но не може да се пази само.	2.4.1 (2) Разпознава някои опасни предмети и ги избягва.	2.4.1 (3) Знае, че трябва да се държи за ръката на възрастния, който го придружава по време на разходки.	2.4.1 (4) Търси помощ и сигурност при игри на открито.	<i>Социална и здравословна среда</i>
	2.4.2 (1) Реагира на забрана от страна на лицето, полагащо грижи за него.	2.4.2 (2) Реагира на сигналите „да“ и „не“.	2.4.2 (3) Разбира някои често повтаряни думи във всекидневието.	2.4.2 (4) Разбира и спазва инструкции за безопасност.	<i>Социална и здравословна среда</i>
2.5 Поддържане на личното здраве и хигиена					Конструирание и технологии
	2.5.1 (1) Под формата на игра се приучва да повтаря и имитира движения за измиване на ръцете и лицето.	2.5.1 (2) Опитва да мие ръцете и зъбите си с помощ, а също и да се съблича и събува.	2.5.1 (3) Опитва да се съблича и облича, събува и обува, да се разкопчава. Мие ръцете си самò.	2.5.1 (4) Проявява самостоятелност при всекидневния тоалет – миене, обличане, подреждане на дрехите и др. Опитва да се закопчава при обличане. Използва тоалетни принадлежности за почистване на лицето, носа, зъбите и ръцете си.	<i>Грижи и инициативност</i>

	2.5.2 (1) Започва да се приучава да ползва гърне.	2.5.2 (2) Дава знак за физиологичните си нужди от време на време, използва гърне с помощ.	2.5.2 (3) Започва да регулира и да съобщава за физиологичните си нужди, използва гърне без помощ. Активно се предприемат действия за преустановяване използването на еднократни пелени.	2.5.2 (4) Съзнателно и активно контролира физиологичните си нужди. Самостоятелно ползва гърне и/или малка тоалетна. Не ползва еднократни пелени.	<i>Грижи и инициативност</i>
	2.5.3 (1) Използва по-активни комуникативни жестове и насочва вниманието на възрастния към нещо, което го интересува (напр. виж „давам целувка“, прави „здрасти“).	2.5.3 (2) Проявява любопитство към домашните действия на възрастните.	2.5.3 (3) Включва се в всекидневни практики заедно с възрастния - приготвяне на храна, подреждане и почистване на дома.	2.5.3 (4) Проявява интерес към някои битови дейности и типични за тях предмети и уреди, желае да се включва в тях заедно с възрастния. Участва в елементарни битови дейности – прибира дрешките си, книжки, играчки, отпадъци, прибори за хранене и др.	<i>Грижи и инициативност</i>

3.Насоки за реализиране на педагогическото взаимодействие

3.1. развитието на движенията се състои в постепенно преминаване на произволни в произволни целенасочени движения, контролирани от мозъчната кора, и тяхното непрекъснато усъвършенстване. развитието на движенията се отличава с определена последователност- напредва от горе надолу и от центъра на тялото към периферията. Детето овладява движенията на тялото си постепенно започвайки с движенията на очите и завършвайки с фините движения на пръстите. Поради особените функции на човешката ръка нейните движения и постигнатите сръчности се преценяват отделно от останалите двигателни умения.

3.2. В периода на ранното детство играта заема важно място, както за физиологичното израстване, така и за нервно-психичното развитие. Към 12 месец от развитието играта на детето започва да наподобява действията на възрастните. В яслена възраст детето играе предимно само. В тази възраст се наблюдават често негативни прояви спрямо различни дейности, хора и вещи. Това е т.нар. „период на детското упорство“.

3.3. Важен процес за отглеждането в добро здраве има закалителния процес. Закаляването променя дейността на нервната система и ендокринния апарат и повлиява всички физиологични процеси. Системното прилагане на закалителни процедури увеличава физическата и умствена работоспособност, снижава риска от инфекциозни заболявания. Принципите на закаляването са: постепенност, системност, последователност и индивидуален подход. В яслените групи най-общо закалителни процедури се провеждат с естествените фактори: въздух, вода и слънце.

В яслените групи, закаляването е една от формите на физическото възпитание, чрез него успешно може да се постигне правилно развитие на детето, увеличаване устойчивостта на детския организъм и снижаване на детската заболеваемост.

Закалителните процедури се провеждат организирано в процеса на занятията с физически упражнения и спорт. За по-добър ефект следва да се комбинират поне две закалителни процедури, като се включват и физически упражнения и игри в подходящо облекло на открито при хигиенни условия и спазване на здравословен хранителен режим.

Възрастните следва към 12-месечна възраст да започнат системно и своевременно да поставят детето на гърне за стимулиране контролирането на дефекацията и уринирането.

II. ОБЛАСТ „ПОЗНАВАТЕЛНО РАЗВИТИЕ“

1. Характеристика на областта

1.1. Ранното детство е критичен период за формиране на базисни представи за света, които са в процес на постоянно разширяване, обогатяване, както и реорганизиране и систематизиране. Децата притежават силни механизми за учене, като активно изследват заобикалящата ги среда чрез своите собствени действия, чрез решаване на проблеми, чрез имитация и подражание на действията на другите субекти в различни игри и реални ситуации. Децата откриват различни причинно-следствени закономерности в обективната реалност, установявайки взаимовръзки между обектите и явленията. Това активно изследване на физическия и социалния свят се осъществява най-ефективно в игрите, където децата проявяват най-непосредствено своята избирателност и емоционалното си отношение към информацията, постъпваща от различни източници.

2. Постижения на децата

Подобласти на развитие	12 месеца (1)	18 месеца (2)	24 месеца (3)	36 месеца (4)	Връзка с образователни направления и ядра в тях в предучилищното образование
2.1 Общи познавателни функции (памет, внимание, мислене и решаване на проблеми, категоризация)					Околен свят <i>Социална и здравословна среда</i> Конструирани и технологии <i>Техника</i>
	2.1.1. (1) Разпознава различията между хората (познати и непознати).	2.1.1. (2) Назовава или посочва познати предмети, когато го помолят (напр. Какво е това! Посочи лампата!)	2.1.1 (3) Разбира някои промени на обектите при познати действия и ситуации (сладоледът се топи на топло, ябълката е на парченца след като се нареже).	2.1.1 (4) Обследва целенасочено свойствата на предметите.	
	2.1.2. (1) Следва с очи движещ се предмет.	2.1.2. (2) Разглежда картинките в книжка заедно с възрастен.	2.1.2. (3) Извършва първично научаване чрез собствено проучване.	2.1.2 (4) Започва да решава проблеми по аналогия (решението на един проблем пренася в друга различна	

				ситуация).	
2.2 Символни функции					Околен свят <i>Социална и здравословна среда</i> Конструирани и технологии <i>Техника</i>
	2.2.1. (1) Отговаря при много просто насочване (вдига ръце за гушкане). Маха за довиждане.	2.2.1. (2) Отговаря на изражение на лицата на другите и ги имитира.	2.2.1. (3) Имитира действия и думи на възрастни.	2.2.1 (4) Използва схематични жестове за означаване на действия (показва с ръчичка как багерът копае).	
	2.2.2. (1) Умишлено слага и изважда от кутия малки предмети.	2.2.2 (2) Детето започва да използва обекти в традиционното им приложение.	2.2.2 (3) Прави разлика между преструвка и реалност.	2.2.2 (4) Включва въображаеми обекти в игрите си.	
2.3 Познание за количество и числа					Математика <i>Количествени отношения, Измерване, Равнинни фигури</i>
		2.3.1. (2) Използва смислено асоциирани предмети (чашка и чинийка)	2.3.1 (3) Групира познати обекти и използва една и съща дума, за да ги означава (например „камион“ за големи превозни средства).	2.3.1 (4) Разпознава някои количествени отношения, които означават „всички“, „никой“, „повече“, „по-малко“	
		2.3.2. (2) Помага при отстраняването, добавянето на предмети.	2.3.2 (3) Ако възрастният отдели пред погледа на детето 2-3 играчки и след това ги скрие, то ги търси докато открие точния брой.	2.3.2 (4) Различава един и два елемента.	
		2.3.3 (2) Нанизва колелца на пръчка.	2.3.3 (3) Практически изследва големината на обекти, като ги вгнездява	2.3.3 (4) Обръща внимание на размера на обектите, като може да различи два обекта по големина.	
			2.3.4 (3) Ориентира се към формата, като важна характеристика.	2.3.4 (4) Сравнява сходни по форма фигури.	
2.4. Наивни теории за					Околен свят

<i>света, знание за одушевеност- неодушевеност и за физически закономерности</i>					<i>Светът на природата и неговото опазване</i>
		2.4.1 (2) Прави разлика между различни предмети.	2.4.1 (3) Свързва формата с някои от основните функции на обекта (лъжичката е за хранене, топката се търкаля).	2.4.1 (4) Използва познати обекти в зависимост от техните свойства (например разделя течните от твърдите).	
		2.4.2 (2) Познава своите играчки животни и насочва вниманието си към тях при въпрос. (напр. Къде е кученцето?)	2.4.2 (3) Познава одушевени и неодушевени обекти.	2.4.2 (4) Прави разликата между неодушевени и одушевени обекти от един вид(играчка насекомо и истинско насекомо).	

3. Насоки за реализиране на педагогическото взаимодействие

3.1. В организирането на образователната среда е целесъобразно да се стимулира вниманието на децата към разкриване на нови причинно-следствени връзки, и най-вече към тези, които те установяват в своите практически действия и чиито резултат наблюдават непосредствено (например, как може да се поправи играчката, как играчката се движи и т.н.); това дава възможност на децата да изследват комплексно физическите обекти, за да придобиват опит с тях посредством различни сетива- очи, слух, обоняние, допир.

3.2. Важен акцент в организирането на стимулираща среда за познавателното развитие на децата в този период е насочването на вниманието им към формата на обектите, което е съществена предпоставка и за езиковото им развитие. В игра с различни екземпляри от една и съща категория, те овладяват характерни особености, свързани с формата им, с техни специфични външни характеристики, по които обектите си приличат, но и по които се отличават от други категории. Наред със свойствата, достъпни за наблюдение от децата, е целесъобразно да се запознават и с функциите на артефактите, типични за социо-културната среда, както и с някои вътрешни ненаблюдаеми свойства на обектите. За да се удовлетвори потребността на децата от по-детайлно изучаване на обектите и за да се насърчава тяхната креативност, е важно да се упражняват в действия с играчки, които да могат да се сглобяват и разглобяват. Способността на децата да създават цяло от съставни елементи развива пространствените им умения, но това благоприятства и разбирането на количествени отношения и е основа за развитие и на математическите им умения. Пространствените отношения са особено важни за сравнението и оценката на различни големини, за решаване на проблеми и др. За стимулиране развитието на символната функция на децата са необходими занимания, в които да сравняват сходството между рисунките на обекти и самите реални

обекти. За развитие на познавателните функции и стимулиране на детското любопитство е важно да им се предлагат за решаване различни проблеми, да се използват разнообразни играчки, с които те да проиграват наблюдавани в ежедневието действия. Срещата с природата и естествените видове позволява да се обогатяват представите на децата за одушевени и неодушевени обекти.

III. ОБЛАСТ „ЛИЧНОСТНО-ЕМОЦИОНАЛНО И СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ“

1. Характеристика на областта.

1.1. Тази област обхваща процесите на формиране на система от умения на детето за активно взаимодействие и общуване първоначално със своите родители и с близкото социално обкръжение, а впоследствие и с по-широк кръг лица. Успешното социално развитие през ранното детство благоприятства всички аспекти на развитието на детето през целия му по-нататъшен живот. Социализацията, постигната с разширяващото се социално общуване и усъвършенстване на социалното познание, както и с овладяването и следването на социалните норми е решаваща за всички области на психическото развитие, като повлиява разгръщането на цялостния потенциал на детето.

1.2. По отношение на взаимоотношенията на детето с връстниците съществени постижения са сътрудничеството и взаимността, както и постепенното разбиране на тяхната перспектива, през която възприемат света. Сътрудничеството на детето с връстници включва способността за балансиране на собствените потребности с тези на групата и разбиране за правата на другите деца.

Реципрочните взаимоотношения се създават и поддържат, когато децата формират способността да разбират потребностите на другите, да проявяват активност в създаването на приятелства.

1.3. За успешната социализация на детето и за изграждане на умения за адаптация ключова роля имат съвместните игри, в които децата овладяват правила на поведение, разширяват познанието си за другите хора, проявяват избирателност, емпатия, споделят играчки, постепенно развиват умения за справяне с проблемни и конфликтни ситуации и др. Уменията за сътрудничество, способността да съобразяват собствените потребности с тези на останалите са взаимосвързани и с изграждащото се емоционално отношение на децата към света, с диференциацията на емоционалните им реакции в многообразие от ситуации и спрямо различни обекти и хора.

Играта като основна активност, чиято динамика се подчинява на потребността на децата от активно проучване на средата, е най-ефективното средство за обогатяване на техния познавателен опит, за развитие на потенциала им, но и предпоставка за базисната им социална свързаност, като създава благоприятна позитивна емоционална среда за общуване с връстниците.

1.4. Прилагането на играта в рамките на подход, центриран към детето, може да допринесе за неговото психично благополучие, за щастието, необходимо за едно пълноценно детство. С включването си в различни игрови дейности, детето все по-активно управлява своето поведение, изпълнява последователност от действия, без незабавна подкрепа на постигнатия резултат, спазва правила, поддържа адекватно за възприетата роля поведение и др. В хода на развитие се овладяват все по-сложни и разнообразни действия с използването на различни предмети в реална или въображаема конфигурация. В игрите децата се научават на редуване и съгласуване на собствените действия с другите участници, което предполага умения за по-гъвкаво съгласуване с тях.

1.5.В личностно-емоционален план в този период от ранното детство динамично протичат процесите на себепознание и себеосъзнаване у децата, свързани с изграждането на собствения Аз образ, с представата за физическите им и други индивидуални особености, с превръщането им в по-активни субекти, утвърждаващи правото си на притежание, на самостоятелност в осъществяване на редица действия. Насърчаването на самостоятелността на децата и създаването на благоприятна среда за развитие на тяхната избирателност и инициатива е важно условие във възпитанието и грижата в тази възраст.

2. Постижения на децата

Подобласти на развитие	12 месеца (1)	18 месеца (2)	24 месеца (3)	36 месеца (4)	Връзка с образователни направления и ядра в тях в предучилищното образование
2.1 Познание за себе си, себеоценяване и развиване на самостоятелност					Околен свят
	2.1.1 (1) Разбира, че името му се отнася само до него.	2.1.1 (2) Познава своите вещи. Разпознава се в огледалото или на снимка.	2.1.1 (3) Знае името си.	2.1.1 (4) Назовава своето име и възрастта си.	<i>Самоутвърждаване и общуване с околните</i>
	2.1.2 (1) Прави опити за осъществяване на действия без да съобрази дали са в границите на неговите възможности.	2.1.2 (2) Иска да прави нещата самò.	2.1.2 (3) Сравнява себе си и своите умения с тези на другите.	2.1.2 (4) Демонстрира прояви на гордост при похвала.	<i>Самоутвърждаване и общуване с околните</i>
2.2 Общуване с околните (комуникация в семейството, с връстници)					Околен свят
	2.2.1 (1) Детето е в състояние да различи близък от чужд човек.	2.2.1 (3) Показва по-осъзнати жестове на привързаност към	2.2.1 (3) Развива по-осъзнати отношения на доверие и	2.2.1 (4) Изразява с думи и жестове привързаност и обич към родителите	<i>Самоутвърждаване и общуване с околните Социална и</i>

	При радостно настроение то реагира оживено и често се смее на глас.	родителите, радва се и активно се включва в съвместни действия с тях.	сътрудничество с възрастните, като разбира своята роля и поведение спрямо тях.	си.	<i>здравословна среда</i>
	2.2.2 (1) По погледа на родителя може да разбере дали е постъпил правилно.	2.2.2 (2) Наблюдава другите деца, повтаря действията и игрите им.	2.2.2 (3) Играе с друго дете, като проявява избиращелност към някои от децата.	2.2.2 (4) Има специално отношение и поведение спрямо един или двама връстници (например липсват му, когато са далече, предпочита ги в игри).	<i>Самоутвърждаване и общуване с околните</i>
	2.2.3. (1) Активно търси подкрепата на възрастния и сигнализира за своя дискомфорт (плаче, мръщи се)	2.2.3. (2) Демонстрира предпазливост при проучване на нови предмети и ситуации. Търси родителя, за да го насочи.	2.2.3 (3) Проявява загриженост и успокоява друго дете, което е разстроено, помага съобразно обстоятелствата и нуждите.	2.2.3 (4) Детето изразява съпричастност към приятели по игра, помага им, съчувства им и др.	<i>Самоутвърждаване и общуване с околните</i>
2.3 Емоционален опит, познание за емоции, саморегулация					Околен свят
	2.3.1. (1) Изразява радост при похвала, недоволство при забрана	2.3.1 (2) Детето разбира страха на лицето на майката (грижещия се) като сигнал да не приближава непознат обект, а изненадата и усмивката като израз на позитивна оценка.	2.3.1 (3) Реагира на различните сигнали по различен начин- с радост, тъга.	2.3.1 (4) Радва се когато успее да изпълни някои нови действия самò.	<i>Самоутвърждаване и общуване с околните Социална и здравословна среда</i>
	2.3.2 (1) Радва се при съвместни занимания с майката (грижещия се).	2.3.2. (2) Играе, като търси вниманието и участието на възрастни	2.3.2 (3) Играе самò започва собствена игра.	2.3.2 (4) Има обща представа за обективните причини за чувствата на човек в някои познати и типични ситуации.	<i>Самоутвърждаване и общуване с околните Социална и здравословна среда</i>
2.4 Овластяване на норми					Околен свят
	2.4.1. (1) Спазва дневен режим, определен от възрастните.	2.4.1. (2) Ориентира се в своя режим-време за сън, за хранене.	2.4.1 (3) Опитва се да спазва някои прости правила (например, знае, че има ред в игровите ситуации с други деца).	2.4.1 (4) Съобразява се с приети правила на общуване и поведение.	<i>Самоутвърждаване и общуване с околните</i>

	2.4.2 (1) Детето възпроизвежда поредица от две прости действия, които му показва майката (грижещия се).	2.4.2 (2) Детето следи възрастните, за да се ориентира как да постъпи в нова ситуация. Започва да съобразява действията си с някои указания и забрани (напр. не пипай).	2.4.2 (3) Ориентира се в социалните норми на поведение, типични за някои ежедневни ситуации и дейности.	2.4.2 (4) Предприема някои свои действия, като изхожда от социални норми.	<i>Самоутвърждаване и общуване с околните</i>
2.5 Активно проучване на средата					Околен свят
	2.5.1 (1) Опознава средата като поставя различни предмети в устата си.	2.5.1 (2) Проявява избирателност към някои видове играчки- ярки, движещи се и музикални играчки.	2.5.1 (3) Проявява любопитство и интерес към нови и непознати обекти, активно ги проучва чрез действия.	2.5.1 (4) Проявява любопитство и интерес към някои битови дейности и типични за тях предмети и уреди, желае да се включва заедно с възрастния.	<i>Социална и здравословна среда</i>

3.Насоки за реализиране на педагогическото взаимодействие:

През първите три години от живота на детето най-интензивно се променя нервно-психичното му развитие. Протичащите се през този период процеси са решаващи за развитието на неговата психика и за формиране на неговата индивидуалност. За благоприятното протичане на нервно психичното развитие са необходими следните основни предпоставки: генетична предразположеност, неувредени сетива, стимулиращо въздействие на околната среда (предметна и социална), оптимално количество и качество на възпитателното въздействие и взаимната връзка помежду им.

IV. ОБЛАСТ „ЕЗИКОВО И КОМУНИКАТИВНО РАЗВИТИЕ”

V.

1. Характеристика на областта

1.1.Област „Езиково и комуникативно развитие“ визира особено важни приоритети на развитието в периода на ранното детство (от 10 месеца до 3 години). Те са свързани с началото на разбирането на речта и обогатяването на пасивния речник с думи, обозначаващи обекти и явления от близката среда, техни признаци и качества, пространствени отношения, действия, състояния и т. н. Вниманието се фокусира и върху активизирането му чрез включване на детето в диалог с помощта на разнообразни емоционални стимули.

1.2.Паралелно с това се има пред вид и началното овладяване и обогатяването на активния речник, с включването в употреба на основните части на речта. Целесъобразно е стимулирането на децата към точно и адекватно интониране при произнасянето на звукове, думи, фрази и изречения чрез осигуряване на достъпни и правилни речеви еталони от възрастните в емоционално благоприятни ситуации. Важен акцент в тази област са уменията за речево общуване по посока на използването на прости форми на диалогична реч (въпроси-отговори) като предпоставка за развитие на уменията за свързано изказване и монологична реч. Обект на внимание е и формирането на елементарни обобщения, които са предпоставка за появата на понятията, характерни за по-късните възрастовите етапи от развитието на детето. Мисловното обединяване на обекти по общ признак се осъществява първоначално в практическата и игровата дейност и, като следствие на това се фиксира в речта, което има непосредствено значение за усъвършенстване на познавателната сфера на личността.

1.3.Значими аспекти областта са ориентирани към овладяване и на начални умения за цялостно възприемане на художествен текст (достъпни приказка, разказ, стихотворение), за разбиране на съдържанието му, познаване на персонажите в него и емоционално оценяване на поведението им, за пресъздаването им чрез подражание и имитиране.

2. Постижения на децата

Подобласти на развитие	12 месеца (1)	18 месеца (2)	24 месеца (3)	36 месеца (4)	Връзка с образователни направления и ядра в тях в предучилищното образование
2.1 Слушане и разбиране					Български език
	2.1.1 (1) Изпълнява символни действия - дава „целувка“, „боц“, прави „здраси“.	2.1.1 (2) Разбира правилно въпроса „Къде?“, когато е съпроводен с жест.	2.1.1 (3) Разбира инструкции.	2.1.1 (4) Правилно употребява езикови средства за назоваване – обръщения.	<i>Свързана реч</i>
	2.1.2 (1) Поставя се началото на пасивния речник. Детето свърза някои лица и обекти с	Детето употребява думи, които назовават лица от близкото обкръжение,	2.1.2 (3) Пасивният речник се обогатява с нови съществителни,	2.1.2 (4) Пасивният речник се увеличава с нови думи.	<i>Свързана реч</i>

	наванията им.	животни, предмети, играчки (напр. мама, тате, бау-бау и буу).	включително глаголи.		
	2.2.4 (1) При разговор се обръща към говорещия.	2.2.4 (2) Отзовава се на молба да донесе, да посочи познат предмет.	2.2.4 (3) Изразява предпочитания към определени детски стихчета, приказки и приказни герои.	2.2.4 (4) Има предпочитания към произведение и персонажи и има любими герои.	<i>Свързана реч</i>
2.2 Говор					Български език
	2.2.1 (1) В имитационен план произнася сричкови последователности, звукоподражателни междуметия, от типа на „па-па“, „бау-бау“, прости думи като мама, баба, тате и др.	2.2.1 (2) Обръща се към себе си по име и използва „моя“, „моята“, за да посочи притежание.	2.2.1 (3) Активният речник достига от няколко до няколко десетки думи: съществителни, прилагателни, глаголи, някои местоимения, наречия, частици.	2.2.1 (4) Употребява все повече думи с различна функция в речта - съществителни, глаголи, прилагателни, местоимения, числителни, наречия, частици, съюзи.	<i>Речник</i>
	2.2.2 (1) Прави опити да повтаря прости срички, когато възрастния ги произнася бавно и разчленено.	2.2.2 (2) Произнася последователни единични думи, за да опише случка.	2.2.2 (3) Появяват се първите комбинации от думи като готови изрази или фрази.	2.2.2 (4) Използва прости изречения.	<i>Речник</i>
	2.2.3 (1) Започва да упражнява артикулационния си апарат чрез по-усложнен лепет, като детето произнася последователности както от еднакви и различни срички от типа на „ма-ма-ма“, така и от различни срички като „ба-ма“, „та-та-бам“.	2.2.3. (2) произнася думи от ежедневието, като трудно успява да ги артикулира правилно.	2.2.3 (3) Усъвършенства артикулацията си, като произнася все повече думи. близо до стандартната им форма.	2.2.3 (4) Опитва се да произнася трудни звукове и звукосъчетания в думите.	<i>Речник</i>

3. Насоки за реализиране на педагогическото взаимодействие:

Осмиленото развитие на говора започва към 12-я месец. Преди да изговори първата смислена дума детето изучава говора пасивно и до края на първата година почти разбира елементарната реч (може да изпълни поръчки, да посочи определени предмети). Първата осмилена дума е около 11-я месец, а на едногодишна възраст те стават 5-10. Пасивното изучаване на говора продължава и до 18-месеца, като детето ползва 30-40 думи. След тази възраст изучаването преминава в активна фаза. Детето увеличава бързо своя активен речник, започва да образува кратки изречения (без глагол) и около 24-я месец ползва вече 300-400 думи. Към края на 24-я месец започва да задава първите въпроси („какво“). С усложняване на мисловната дейност въпросът „какво“ се замества постепенно от по-абстрактни въпроси („защо“ и др.). Към 36-я месец детето ползва вече около 1200-1500 думи, подредени в мисловни изречения, знае стихчета и кратки разкази.